

مقایسه تحلیلی - تطبیقی نحوه بهره‌برداری عرفان حلقه و اشو از بستر فضای مجازی

فهیمه رحیمی خویگانی*

مرتضی دهقان‌نژاد**، ابوالحسن فیاض انوش***، علی اکبر جعفری****

چکیده

امروزه، اهمیت روزافزون فضای گسترده مجازی در عرصه تبلیغ و اطلاع‌رسانی، بر کسی پوشیده نیست. این مسئله به قدری مهم است که غفلت از آن برای هر صاحب فکر و اندیشه‌ای می‌تواند گران تمام شود. پژوهش حاضر با تکیه بر همین اهمیت، قصد دارد تا به نحوه بهره‌گیری دو طیف عرفان نوظهور - اشو و عرفان حلقه - از فضای مجازی را مورد بررسی قرار دهد. در این راستا، تلاش شد، با روشی توصیفی-تحلیلی، مجموعه فعالیت‌های فضای مجازی در یک محدوده زمانی شش ماهه و با تأکید بر تعداد کانال‌ها، تعداد کاربران، تعداد پست‌ها، محتوای پست‌ها، نحوه بهره‌گیری عرفان‌های جدید از بسترسازی فضای مجازی و اهداف آنان در این فضا مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

مهمترین یافته این پژوهش که با روشی توصیفی - تحلیلی نگاشته شده، بیان‌کننده این مهم است که عرفان حلقه و اشو، با بهره‌گیری از فضای مجازی و با تمرکز بر موضوعات مهم و جذابی چون دفاع از حقوق زنان و ضدیت با برخی امور دین، توانسته‌اند رشد قابل ملاحظه‌ای در بین جوانان داشته باشند. همچنین عدم دسترسی آنها به رسانه‌های مجاز و انجام فیلترینگ نتوانسته است، مانع بزرگی بر سر راه آنان باشد.

* دانشجوی دکتری انقلاب اسلامی، دانشگاه اصفهان، fahimehr67@gmail.com

** استاد گروه تاریخ، دانشگاه اصفهان (نویسنده مسئول)، mortezadehghannejadmd@gmail.com

*** دانشیار گروه تاریخ، دانشگاه اصفهان، amir.anush2016@gmail.com

**** دانشیار گروه تاریخ، دانشگاه اصفهان، a.jafari2348@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۳/۱۱، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۱۰

کلیدواژه‌ها: فضای مجازی، بسترسازی، اشو، عرفان حلقه

۱. مقدمه

بدون شک هیمنه فضای مجازی بر جهان مدرن امروز، یک واقعیت غیر قابل انکار است که بسیاری از افراد را در قالب‌ها و با انگیزه‌های مختلف درگیر خود کرده است، یکی از این انگیزه‌ها، عرفان‌طلبی و آشنایی با صاحبان اندیشه‌هایی است که دم از ماوراء طبیعت می‌زنند و برای ترویج افکارشان از بستر مهیاشده مجازی به شکلی گسترده سود می‌برند و توانسته‌اند یک شبکه نسبتاً بزرگ از طرفداران برای خود دست و پا کنند. پژوهش حاضر با تکیه بر این واقعیت و با توجه به اهمیت پرداختن به چنین موضوعاتی، تلاش کرده است تا نحوه بهره‌گیری، دو مورد از مهم‌ترین عرفان‌های نوظهور رشد یافته در ایران - یعنی عرفان حلقه و اشو - را مورد بررسی قرار دهد. برای این کار ابتدا فضای مجازی به طور مختصر معرفی شده است و در ادامه، با تکیه بر داده‌های جمع‌آوری شده از سوی فضاها‌های مجازی مورد استفاده عرفان حلقه و اشو، هم‌کمیت این داده‌ها در قالب جدول‌ها و نمودارها بیان شده و هم‌تلاش شده موضوعات مطرح شده آنان به تفکیک بررسی شود تا بتوان چگونگی استفاده این دو عرفان از بستر مجازی را مشخص کرد.

اسناد و کلیپ‌های مورد استفاده در این پژوهش از سایت‌ها و کانال‌های رسمی عرفان‌های نوظهور در تلگرام و اینستاگرام گرفته شده است. اسناد مربوط به عقاید، دست‌نوشته‌ها، آموزه‌ها و کلیپ‌ها، فایل‌های صوتی و تصویری مرتبط با این آموزه‌ها به فراوانی در این کانال‌ها یافت می‌شود. در فهرست منابع این یافته با نام سند شماره‌گذاری شده و به سایت و کانالی که سند مورد نظر از آن اخذ شده ارجاع داده شده است. کلیپ‌های تصویری و صوتی نیز با همین عنوان و ارجاع به سایت منبع در فهرست ذکر شده است.

۲. سؤالات پژوهش

۱. مهم‌ترین موضوعاتی که عرفان حلقه در بستر مجازی به دنبال نهادینه کردن آن است کدام است؟ چرا؟
۲. مهم‌ترین موضوعاتی که اشو در بستر مجازی به دنبال نهادینه کردن آن است کدام است؟ چرا؟

۳. نحوه به کارگیری فضای مجازی از سوی عرفان حلقه و اشو چگونه است؟ و فعالیت کدام یک از بسترها بیشتر است؟ و چرا؟
۴. چه قدر بسامد موضوعات مطرح شده از سوی عرفان حلقه و اشو با ادعاهای عرفانی از سوی خودشان، سازگار است؟

۳. پیشینه پژوهش

تاکنون تلاش‌های بسیاری در رابطه با بررسی و تحلیل اهداف عرفان‌های نوظهور در ایران به چاپ رسیده است. از جمله این آثار می‌توان به مقاله‌ای با عنوان بررسی علل گرایش به عرفان‌های نوظهور در ایران و پیامدهای ناشی از آن (۱۳۹۳) به قلم مریم پسند اشاره کرد. در این مقاله به علل گرایش به عرفان‌های نوظهور پرداخته شده است.

مقاله جوهر زدایی: تقلیل دین به عرفان‌های نوظهور (۱۳۹۹) به دنبال تحلیل نحوه تقلیل دین در عرفان‌های نوظهور و به قلم عارف دانیالی نگارش یافته است.

"بررسی عوامل اجتماعی موثر بر گرایش به شبکه‌های اجتماعی مجازی" (۱۳۹۴) به قلم سیف‌الله فرزانه نوشته شده است و به مهمترین زمینه‌ها و علل گرایش به فضای مجازی اشاره دارد.

همچنین مقاله‌ای با عنوان مقاله‌ای با عنوان شناسایی تکنیک‌های تبلیغی عرفان‌واره‌های (بهار ۱۳۹۷) نوظهور به قلم حسین رهنمائی نگاشته شده که به تکنیک‌های مورد استفاده عرفان‌های نوظهور در تبلیغ مفاهیم و مطالب در وبسایت‌های آنان پرداخته است. مولف در این پژوهش چنین نتیجه‌گیری کرده است که بیشترین نوع تبلیغات در وبسایت‌های مورد مطالعه تبلیغات فرهنگی بوده و مخاطبان اصلی آنان عامه مردم هستند. اما در مجموع کمتر پژوهشی از نظر قرابت محتوا، با مقاله حاضر هم‌سانی دارد.

۴. روش تحلیل داده‌ها

روش این پژوهش مبتنی بر یک تحلیل در زمانی و محدود به یک بازه دوساله از فعالیت‌های مبلغان عرفان حلقه و اشو در فضای مجازی است. در این راستا تلاش شد مهم‌ترین کانال‌های تلگرامی، اینستاگرامی، صفحات اینترنت و غیره مورد کاوش و بررسی قرار گیرد. معیار مهم بودن و انتخاب صفحات و کانال‌ها، اولاً تعداد کاربران و اعضا بود. به طوری که تمامی

صفحات در محیط مجازی رصد شد و پرکارترین و پرمخاطب‌ترین آنها مورد بررسی قرار گرفت - و ثانیاً فعالیت مدام و به روز آنها. به همین خاطر کانال‌ها، سایت‌ها و صفحات اینستاگرامی که این دو معیار را نداشتند کنار گذاشته شدند.

بعد از پایش شش ماهه این مطالب مجازی، داده‌ها به دست آمده، از منظر اهداف، موضوع، تعداد مخاطب، بستر تبلیغی و میزان تطابق موضوعات و اهداف عرفانی دسته‌بندی و تحلیل شد که مفصلاً در ادامه پژوهش خواهد آمد. همچنین درصد متعلق به هر هدف مورد بررسی قرار گرفت و نتایج حاصل به شکل خروجی جدول و نمودار ترسیم شد.

۵. مبحث نظری

یکی از موثرترین علل رشد عرفان‌های نوظهور بهره‌گیری از شیوه‌های موثر تبلیغ و بهره‌گیری از فضای مجازی، اینترنت و کانال‌های اجتماعی مختلف است. منظور از فضای مجازی مکانی با ویژگی‌های بی‌مکانی و بی‌زمانی است که افراد و گروه‌ها با گرایش‌ها، باورها، اعتقادات و غیره گوناگون در آن زندگی می‌کنند و محیط مناسبی در تبادل اطلاعات و ارتباطات مذهبی، اجتماعی، سیاسی و غیره هستند (خدایاری و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۶۸) بستری مناسب جهت آشنایی افراد با عقاید و مسالک گوناگون که با ایجاد ساختاری خاص به ذهنیت‌ها سازمان می‌دهد (احمدی و ایزدی، ۱۳۹۸: ۳۱۰).

استفاده از اینترنت و خدمات مبتنی بر آن در عصر امروز ضرورتی غیر قابل انکار است. ضرورتی که موجب ارتباط انسان‌های متفاوت در جوامع گوناگون با هم شده است (سیف-الهی، ۱۳۹۷: ۲۸). یکی از مهمترین ابزارهای اینترنتی که به عنوان ابزاری برای ارتباطات بین افراد مورد استفاده قرار می‌گیرد شبکه‌های اجتماعی هستند که به آنها "sns" گفته می‌شود. شبکه‌های اجتماعی به عنوان یکی از بانفوذترین فناوری‌های جدید ارتباطی که همه ابعاد فردی و اجتماعی را تحت تاثیر خود قرار داده‌اند، مجموعه‌ای پیچیده از شبکه‌های کوچک-تری هستند که با یکدیگر تبادل اطلاعات دارند (هالن، ۱۳۷۶: ۲۱) و به خاطر قابلیت مناسب ارتباط‌گیری بیش از نیمی از کاربران اینترنتی را مجذوب خود کرده‌اند (افشانی و دیگران، ۲۱۱: ۱۳۹۷) این شبکه‌ها خدمات مبتنی بر وی هستند که نحوه و نوع تعاملات و مراودات را دگرگون کرده و زمینه‌ساز افزایش و تقویت تعاملات اجتماعی در فضای مجازی شده‌اند (فرزانه و فلاحی، ۱۳۹۴: ۳). در واقع شبکه‌ها ساختارهایی باز هستند که می‌توانند بدون هیچ محدودیتی گسترش یابند و نقاط شاخص جدیدی را در درون خود پذیرا شوند.

شبکه‌ها ابزار مناسبی برای فعالیت‌ها مختلف هستند (کاستلز، ۱۳۸۴: ۵۴۵) و زمینه‌ای مناسب جهت اتصال افراد و گروه‌ها به یکدیگر فراهم کرده‌اند، اتصالی که از طریق اشتراک-گذاری اطلاعات از طریق اینترنت محقق می‌شود.

فضای مجازی با ایجاد بسترهایی در جهت کسب مقبولیت و ارتباطات عمیق و دوستانه، و در جهت هویت‌سازی گزینه‌ای مورد تایید برای بسیاری از افراد است (افشانی و دیگران، ۲۱۳: ۱۳۹۷) این افراد به دنبال همسویی با تغییرات عصر جدید توجهی ویژه به این فضا دارند. بیشترین مخاطبان شبکه‌های اجتماعی را نوجوانان و جوانانی تشکیل می‌دهند که نسل اینترنت هستند و با اینترنت و کاربردهای آن بزرگ شده و پیوندی ناگسستنی بین این نسل و اینترنت شکل گرفته‌است. در این فضا جوانان سعی دارند با تولید چندرسانه، کسب تجربه، پردازش اطلاعات و نوعی جدیدی از تفکر و زندگی، به نحوی به استقلال عمل و تجربه‌های تازه دست یابند و نتیجه این روند پرورش نسلی جدید با ارزش‌ها، مهارت‌ها و ترجیحات خاص است (افشانی و دیگران، ۲۱۳: ۱۳۹۷) نسلی که به منظور دوری از فردگرایی و جلب حمایت از جانب گروه‌های دوستانه و غیره به هویت‌یابی مجازی دست می‌زنند.

در پس پرده‌بودن و مصونیت از شناخته‌شدن، خصیصه‌ای مناسب در فضای مجازی است که این فرصت را در اختیار افراد قرار می‌دهد تا فارغ از شناخته شدن و مجازات احتمالی به ترویج افکار خود اقدام نمایند. وجود خصایصی چند مانند دسترسی آسان به اخبار و اطلاعات و غیره، عدم وجود محدودیت زمانی و مکانی برای این دسترسی، سادگی نگهداری و ذخیره‌سازی اطلاعات، عدم وجود محدودیت‌های شرعی، قانونی و اخلاقی در استفاده از مطالب گوناگون و گسترده‌گی این فضا از نظر تعداد کاربران و جهانی بودن، از فضای مجازی بستری مناسب برای تبلیغ افکار و عقاید و کالاهای مختلف ایجاد کرده‌است. فضای مجازی با دارا بودن قابلیت‌های این‌چنینی توجه افراد و مسالک مختلف را به خود جلب کرده‌است. مجموعه این ویژگی‌ها، در کنار فواید و سودمندی فضای مجازی، این بستر را به دغدغه‌ای برای جوامع تبدیل کرده‌است. جوانان به عنوان آینده‌سازان کشورها به شیوه‌ای کاملاً متفاوت با فرهنگ بومی در حال فرهنگ‌سازی و جامعه‌پذیری هستند، زنان بیش جدیدی به زندگی کسب کرده‌اند و مردان با نوعی جدید از زندگی با عنوان "زندگی مجازی" روبرو شده‌اند. چهارچوب‌ها دچار دگرگونی شده‌است و عقاید، تفکرات، تعاریف و غیره آسیب‌پذیر شده‌است. این دغدغه‌مندی زمانی شکل جدی به خود می‌گیرد که به

فعالیت عرفان‌های نوظهور و مسالک معنوی جدید در فضای مجازی نگاهی کوتاه بیافکنیم. در حال حاضر تبلیغات در فضای مجاز به عنوان اهرامی مهم در رشد عرفان‌های نوظهور مورد استفاده قرار می‌گیرد و در سه حوزه اصلی سیاسی، فرهنگی و دینی پیگیری می‌شود (شهرستانی، ۱۳۹۶: ۴). عرفان‌های نوظهور در واقع تفکراتی هستند که از نظر زمانی مدتی طولانی از تاسیس این تفکرات نمی‌گذرد (پرسمان دانشگاهیان، تعریف عرفان نوظهور) و معمولاً به نام‌های دیگری چون عرفان کاذب، معنویت‌های نوپدید دینی، ادیان بدیل (دیانی، ۱۳۹۳: ۲۴) و همچنین جنبش‌های نوپدید دینی (NRM) (مشکانی سبزواری، ۱۳۹۱: ۳۶) نیز به آنها داده شده است. این تفکرات که در حال حاضر رشد چشمگیری در ایران داشته‌اند، بخش زیادی از این رشد را مدیون استفاده از بستر فضای مجازی و تبلیغ در این فضا هستند. به طور کلی می‌توان حوزه‌های تبلیغی عرفان‌های نوظهور در فضای مجازی را به سه حوزه دینی، سیاسی و فرهنگی تقسیم کرد (شهرستانی، ۱۳۹۶: ۴۱). عرفان‌های نوظهور به دلیل عدم دسترسی به رسانه‌های مرسوم در کشورها، رویکردی جدی به رسانه‌های شخصی و از نوع مجازی دارند. معمولاً رسانه‌های عمومی در سیطره سیاست‌مداران هستند و تضاد معمول این گروه‌ها با سیاست و سیاستمداران موجب محرومیت عرفان‌های نوظهور از تبلیغ آزادانه و قانونی و با استفاده از رسانه‌های عمومی در جوامع گوناگون شده است (b.clarke,2006: 144). می‌توان گفت فضای مجازی بستری مناسب جهت برون‌رفت از محدودیت‌ها و بن‌بست‌های ناشی از فیلتر، منع قانونی و غیره برای عرفان‌های نوظهور است. "ادعا"، "کلی‌گویی" و "مغالطه"، از مهمترین تکنیک‌های این تفکرات در فضای مجازی است و هدف اصلی آنها شکل‌دهی به نگرش مخاطبان با تاکید بر آموزه‌های مبتنی بر احساس و شهود است و غالب مطالب فاقد ادله‌ی منطقی و عقلی هستند (شهرستانی، ۹۶: ۷). در این تبلیغات بیشتر سعی بر آن شده که مطالب انگیزشی با محتوای شادی و آرامش، چاره‌جویی مشکلات بشر، مبارزات سیاسی، حمایت از حقوق زنان، برچسب‌زنی، نقد مخالفان و برحق نشان‌دادن خود استفاده شوند. عرفان‌های نوظهور با بهره‌گیری از شیوه‌های موثر تبلیغ توانسته‌اند به نحوی چشمگیر رشد کرده و به رغم مخالفت و انتقادات بسیار که در ایران بر این تفکرات وارد شده، تداوم یابند. این تفکرات با بهره‌گیری از شیوه‌های درست و اثربخش تبلیغ یعنی برانگیختن عواطف، هیجانات و احساسات میهن‌دوستی و سیاسی مخاطبین، بیشترین جاذبه را در مخاطبین ایجاد کرده‌اند. عرفان‌های نوظهور با تبادل پیام‌هایی با محتوایی نزدیک به عقاید و باورهای قومی و ملی جامعه و مزین به عوامل

اثر بخشی محیطی در تبلیغ، مانند توجه به زمینه، تصویر، رنگ‌ها، موسیقی، حروف و کلمات در کنار یگدیگر، تعداد زیادی از افراد را به سوی خود جلب کرده‌اند (صاعدی، ۱۳۷۷: ۳۵). معمولاً شیوه‌های متفاوتی در تبلیغات مورد استفاده قرار می‌گیرد، استفاده از تصویر، موسیقی، زبان و گاه ترکیبی از همه تبلیغات را به امری چند وجهی بدل کرده‌است (کوک، ۱۳۷۷: ۹۳). تاثیر تبلیغات بر افراد و گروه‌های سنی مختلف متفاوت است، زنان بیش از مردان و جوانان بیش از کودکان تحت تاثیر تبلیغات قرار می‌گیرند (صاعدی، ۱۳۷۷: ۳۵). معمولاً تفکرات نوظهور با اشراف بر شیوه‌های درست تبلیغ، سعی دارند پست‌هایی را به اشتراک بگذارند که در کمترین زمان بیشترین نتیجه را داشته‌باشد. گویی عرفان‌های نوظهور به خوبی دریافته‌اند که استفاده جوانان و زنان از فضای مجازی بیش از مردان است و از طرفی تبلیغات نیز بر این دو گروه موثرتر است، به این جهت عمده تلاش تبلیغی خود را صرف جذب این دو گروه کرده و محتوای پست‌ها و مطالب اشتراک‌گذاری شده در شبکه‌هایی مرتبط با این عرفان‌ها نیز موید این ادعا است.

امروزه فضای مجازی مجموع امکانات تبلیغی چون بازی‌های آنلاین، اشتراک‌گذاری فیلم‌ها و کلیپ‌های تبلیغی رهبران، فروش اینترنتی محصولات این تفکرات، تلاش برای دفع مخالفت‌ها و انتقادات از طریق ساخت سایت‌هایی با نام مخالفان این تفکرات به دست خود آنها (تاکتیکی که در جهت بی‌ثار و یا کم‌اثر کردن تبلیغ مخالفان عرفان‌های نوظهور صورت می‌گیرد، بدین شکل که پیروان این تفکرات با ایجاد سایت‌هایی با عنوان متفدان و مخالفان فکر خود مراجعه‌کنندگان و طالبان نقد این تفکرات را در واقع به سایت‌های دست‌ساخته خود هدایت می‌کنند، رفع فیلترها و موانع قانونی در تبلیغ، بزرگ‌نمایی در تعداد پیروان و دستاوردها، ارتباط دوسویه بین رهبران و پیروان مانند پاسخگویی اینترنتی، هم‌رسانی سایت‌های هم‌سو، کانال‌ها و شبکه‌های اجتماعی و آموزه‌های رهبران، اتاق گفتگو و برگزاری وینارو سمینارها، امکاناتی است که فضای مجازی در اختیار عرفان‌های نوظهور قرار داده‌است (شهرستانی، ۱۳۹۶: ۹۴).

می‌توان به درستی ادعا کرد که در حال حاضر عرفان‌های نوظهور توانسته‌اند از این قابلیت به نحو احسن بهره‌برده و در مدتی کوتاه و با صرف هزینه‌ای اندک تفکرات خود را به بیشترین تعداد مخاطب عرضه نمایند. بهره‌گیری از تلگرام، یوتیوب، فیس‌بوک و اینستاگرام، راه‌اندازی سایت‌ها و استفاده از نسخه الکترونیکی کتاب‌ها، این امکان را در اختیار عرفان‌های نوظهور قرار داده‌است که به بهترین سبک به اشاعه عقاید خود اقدام کنند.

با نگاهی کوتاه و گذرا به فعالیت این عرفان‌ها در فضای مجازی به اهمیت این فضا در ترویج عرفان‌های نوظهور پی خواهیم برد. مهم‌ترین عامل توجه عرفان‌های نوظهور به این فضا، همگانی بودن و سهولت استفاده از آن است. در ادامه به فعالیت‌های جذاب و پر مخاطب عرفان‌های نوظهور در تلگرام، سایت‌ها، کتاب‌های الکترونیکی پرداخته می‌شود. فعالیت‌هایی که بستر مناسبی برای رشد عرفان‌های نوظهور ایجاد کرده‌اند و در کنار فراوانی کانال‌های تلگرامی و اینستاگرامی، سایت‌ها و شبکه‌های گوناگون اجتماعی، نرخ بالای کاربر فضای مجازی، نارضایتی از اوضاع اقتصادی، دینی، سیاسی و اجتماعی موجب جذب روز افزون افراد به عقاید عرفان‌های نوظهور شده‌است. عقایدی آراسته به دفاع از حقوق پایمال شده زنان، به روز شدن دین، رسیدن به تعالی با روشی ساده و زمانی کوتاه، مبارزه با بی‌عدالتی‌های سیاسی و حکومتی، آزادی انسان و ترویج لذت‌جویی.

۶. عرفان حلقه و اشو در فضای مجازی

در این بخش به بررسی نحوه بهره‌برداری دو تفکر اشو و حلقه از فضای مجازی پرداخته خواهد شد. اما نکته قابل ذکر این است که، اشو به عنوان یکی از جنجالی‌ترین تفکر، نگاهی ویژه به رسانه و تبلیغ داشت و از زمان تأسیس "مرکز مراقبه اشو راجنیش" در سال ۱۹۷۴ رسانه جایگاه برجسته‌ای به او داد. روزنامه‌ها از دارایی گورو، ایده‌های مربوط به جنسیت و نقش‌های جنسیتی تولد "گوروری ضد هندو" سخن می‌گفتند و موجب شهرت روزافزون وی در جوامع مختلف مخصوصاً جوامع غربی می‌شد. در تفکر اشو نقش وب-سایت و سایت مخصوصاً برای آموزش به "نسل وب سایت" اهمیت ویژه داشت. تمرکز اشو بر رسانه‌ها از ابتدای کار وی بر همگان آشکار بود. مادامی که رسانه و خبرنگاران رسمی در جلسات او حضور داشتند و از تفکرات وی خبر منتشر می‌کردند همه چیز متناسب با برنامه‌های اشو پیش می‌رفت، اما پس از محدودیت‌های ایجاد شده و مخالفت دولت هند با تفکرات اشو، بهره‌برداری از فضای مجازی راهکار پیشنهادی پیروان وی بود. انتشار سی دی و دی وی دی و همچنین راه‌اندازی سایت‌ها و شبکه‌های مجازی، ساخت اپلیکیشن با نام "iosho" که به وسیله آن موسیقی آنلاین و غیره برای پیروان پخش می‌شد و اقدامی بود در جهت هم‌نوایی با عصر جدید در دستور کار قرار گرفت. آنچه پس از مرگ اشو ضامن تداوم تفکر وی بود، رسانه و تبلیغات رسانه‌ای است. رسانه‌های مجازی موجب شد

تفکرات اشو پس از مرگ به محبوبیتی بیش از پیش برسد و تداوم یابد (uprety m.a, 2017: 17).

اما چنین به نظر می‌رسد حلقه در ابتدای کار به علت آزادی در برگزاری کلاس و انتشار آثار، تمرکز زیادی بر این فضا نداشته و با منع قانونی فعالیت به دنبال برون‌رفت از محدودیت‌ها، به فضای مجازی معطوف شد.

۱.۶ "حلقه" و "اشو" در تلگرام

تلگرام یکی از پرکاربردترین کانال‌های اجتماعی است (مقدس، ۱۳۹۶: ۲). که به دلیل دارا بودن ویژگی‌هایی نظیر دسترسی آسان، هزینه کم، قابلیت بهره‌برداری از فایل‌های متنی، صوتی و تصویری، کاربران بسیار زیاد با هر گروه سنی، اجتماعی، فرهنگی و دینی را به خود جذب کرده است (حسینی صفا و غیاثوند، ۱۳۹۶: ۲). تلگرام در سال ۲۰۱۳ ایجاد شد (خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، تاریخ مراجعه ۹۸/۱۲/۲۵) و با سرعتی چشمگیر مورد اقبال قرار گرفت به نحوی که در ایران حدود چهل تا چهل و پنج میلیون عضو دارد (مشرق نیوز و آن دیجیتال، تاریخ مراجعه ۹۸/۱۰/۱۵). مجموع این قابلیت‌ها از تلگرام بستر و زمینه مناسبی برای تبلیغ عقاید عرفان‌های نوظهور ایجاد کرده‌است. اعضای گروه‌ها و مسلک‌های جدید به راحتی و با فشردن یک دکمه یا لمس صفحه‌ای، عقاید خود را در سطح جهان انتشار داده و به اشتراک می‌گذارند. اغلب عرفان‌های نوظهور با شناخت درست بستر موجود در تلگرام به نشر به روز اخبار، آمار و اطلاعات، عقاید و ... در کانال‌های خود مشغول هستند.

عرفان حلقه یکی از فعالان تلگرامی است که با دارا بودن کانال‌های مختلف و فعال توانسته علی‌رغم موانع موجود، به ترویج عقاید خود ادامه داده و علاوه بر ترویج این عقاید از طریق پخش فایل‌های صوتی، تالیفات محمدعلی طاهری، اخبار روز عرفان حلقه، جزوات و مشروح مباحث کلاس‌های حلقه، به مبارزه با مخالفان و منتقدین خود پردازد. آشنایی با ظرفیت و ساختار کانال تلگرامی این امکان را در اختیار عرفان حلقه می‌گذارد که به ساده‌ترین شکل و فارغ از محدودیت‌ها به اثبات حقانیت خود پردازد. این اثبات حقانیت از طریق تشکیل کمپین‌های " مثل استاد و ما همه طاهری هستیم، گواهی بر حقانیت عرفان حلقه و مؤسس آن، همچنین استناد به سخنان محمدعلی طاهری در قالب رساله‌های جوییه و تشکیل کانالی به منظور گزارش صوتی و تصویری افراد درمان شده با

کمک فرادرمانی و غیره صورت می‌گیرد. این کانال‌ها پیوسته مطالبی به روز شده را بین اعضا به اشتراک گذاشته و چالش‌ها را به فرصت تبدیل می‌کنند. به عنوان مثال در این گروه‌ها به شبهات رزم آور، از شاگردان سابق طاهری پاسخ داده‌شده و حتی به طرد وی از حلقه حکم می‌دهند. این حکم در منظر اعضا محرومیت از حلقه رحمانیت الهی بوده و دیگر اعضا سعی می‌نمایند برای درمان‌ماندن از این تهدید خود را هر چه بیشتر مخلص و تسلیم نشان‌دهند (جوایبه آذردخت طاهری به رزم‌آور). پیروان حلقه با اشراف کامل بر متد اثر بخش تبلیغ و محتوای پیام‌های تبلیغی موفق به جذب مخاطبین بسیاری شده‌اند. نشر پیام‌هایی با مضامین اعتقادی و میهن پرستانه و بهره‌گیری از فرمول‌های تاثیر گذار موسیقی، محیط جذاب و به مقتضای شرایط روز، تاثیر پیام تبلیغات حلقه را افزون کرده است. رسانه‌ها و شبکه‌های مرتبط با عرفان حلقه با نشر پیام‌های آزادی‌خواهانه مانند حمایت از زندانیان سیاسی، محکوم کردن تصمیم‌های سیاست‌مداران، دفاع از حقوق زنان و پیام‌های معنوی جدید در قالب کلیپ‌های صوتی، تصویری و انگیزشی، متن و تصویر مورد اقبال مخاطبان چندی قرار گرفته است. درصد قابل توجه زنان و جوانان در جمع مخاطبان حلقه نشان‌دهنده تاثیر تبلیغات درست حلقه بوده است.

عرفان منتسب به اشو نیز در تلگرام با استفاده از امکانات این فضا به اشاعه عقاید خود می‌پردازد. در این کانال‌ها علاوه بر پست‌هایی که حاوی کلام و عقاید اشو است، سخنان و مطالب انتقادآمیز و مخالف با حکومت‌ها و ادیان به اشتراک گذاشته می‌شود. در این پست‌ها پرده‌های حیا و احترام دریده شده و حد و مرزها شکسته می‌شود، تصاویر و پست‌های مستهجن به اشتراک گذاشته می‌شود و به انتقاد شدید ادیان می‌پردازد. این انتقادات اکثراً با واژه‌های رکیک و توهین به بزرگان ادیان همراه است و با به‌سخره گرفتن باورها و اعتقادات به پایان می‌رسد. در این پست‌ها از افراد دعوت به عصیان و شورش می‌شود شورش علیه دین و باورهای کهن.

فراوانی کانال‌های رسمی و غیر رسمی فعال در عرضه عقاید و محصولات فکری مرتبط با عرفان‌های نوظهور بسیار قابل توجه است. کانال‌های موجود در تلگرام با عرضه فایل‌های صوتی و تصویری و اسناد مربوط به تفکرات حلقه و اشو کمک قابل توجهی به این عرفان‌ها کرده‌اند. جدول شماره ۱ و ۲ به فراوانی این کانال‌ها پرداخته است.

جدول شماره ۱ کانال‌های رسمی و غیر رسمی عرفان حلقه

تعداد کاربران	تعداد پست ها در شش ماهه اخیر	نوع فعالیت	کانال‌های موجود در تلگرام
۵۱۲۲	۴۵۲	آموزش دوره های عرفان حلقه و نشر کتاب‌ها و جزوات حلقه	کانال‌مدرسه عرفان حلقه
۱۹۰۶۲	۳۲۴	انتشار اخبار به روز و جدید عرفان حلقه و محمد علی طاهری	خبرگزاری عرفان (انا)
۵۱۰۰	۴۲۱	لینک‌های مهم عرفان حلقه را بین افراد به اشتراک می‌گذارد	لینکدونی عرفان حلقه
۱۹۳	۶۲۴	نگارش نامه الکترونیکی به محمدعلی طاهری	کانال تلگرامی نامه‌ای به استاد عشق
۶۹۳	۵۶۸	انتشار جوابیه و نقد شبهات وارد شده به عرفان حلقه	کانال تلگرامی پاسخ به شبهات پیرامون عرفان حلقه
۱۸	۱۶۸	انتشار فایل‌های صوتی و نگارشی مرتبط با عرفان حلقه	انتقال از فرادرمانی و امانتداری
۲۱۰۳	۳۵۶	نشر پوسترها، عکس‌ها و کلام محمد علی طاهری	عکس نگار
۴۰۱	۱۶۵	نشر اخبار و فایل صوتی آموزشی، ، حلقه به صورت فعال و به روز اخبار مربوط به این عرفان را بین افراد و اعضا منتشر می‌کند	راديو عرفان صدای انا
۶۹۲۱	۳۵۳	گزارش های کاربران از روند درمان از طریق فرادرمانی	گزارش فرادرمانگران
۲۵۱۶	۲۶۳	انتشار فایل صوتی کتاب‌های طاهری و آموزه‌های او	کتابخانه صوتی عرفان حلقه
۱۲۳۸۶	۶۵۶	انتشار فایل‌های صوتی و تصویری کلاس‌ها و آموزش‌های مرتبط با عرفان حلقه	صدای محمد علی طاهری
۲۶۳۵	۱۳۰	نشر فایل، کتاب‌ها و اسناد مربوط به عرفان حلقه	کتابخانه عرفان حلقه
۸۸۶	۱۵۶	نشر فایل، کتاب‌ها و اسناد مربوط به عرفان حلقه	فرادرمانی
۲۴۵۰	۱۶۹	انتشار فایل‌های صوتی محمد علی طاهری	فرادرمانی و امانتداری
			رفرنس

جدول شماره ۲ کانال‌های رسمی و غیر رسمی اشو در تلگرام

تعداد کاربران	تعداد پست‌ها در شش ماهه اخیر	نوع فعالیت	کانال‌های موجود در تلگرام
۲۴۴۲	۲۵۰	اشتراک‌گذاری فایل‌های صوتی، تصویری و سخنان اشو	عرفان اشو - عصیان اشو
4699	۶۶	اشتراک‌گذاری فایل‌های صوتی، تصویری و سخنان اشو	Osh
۱۴۱۶	۳۰	اشتراک‌گذاری فایل‌های صوتی، تصویری و سخنان اشو	نیلوفر سفید

۲.۶ نسخه‌های اینترنتی کتابهای مرتبط با عرفان‌های نوظهور

با منع قانونی چاپ و نشر کتاب‌های محمدعلی طاهری و اشو در ایران، نسخه الکترونیکی این آثار در کوتاه‌ترین مدت ممکن فراهم شد و در اختیار علاقمندان این حوزه قرار گرفت. امروزه به راحتی نسخه اینترنتی کتاب‌ها و منابع عرفان‌های نوظهور در فضای مجازی قابل دسترسی است. عرفان حلقه و اشو جزء فعال‌ترین این حوزه هستند. در حال حاضر تمامی آثار اشو و محمد علی طاهری به صورت رایگان در دسترس کاربران اینترنت قرار دارد و تنها با جستجوی ساده قادر به دانلود یک نسخه از آن هستند. کتاب‌های «زن»، «سکس و فراآگاهی»، «هفت بدن هفت چاکرا»، «و آن‌گاه نبودم»، «مراقبه»، «مراقبه هنر، شور و مستی»، «ضربان قلب»، «حقیقت مطلق»، «در هوای اشراق»، «مراقبه هنر وجد و سرور»، «راز بزرگ»، «راز»، «شهامت»، «عشق رقص زندگی»، «خلاصیت»، «کودک نوین»، از اشو و کتاب «چند مقاله»، «بینش انسان»، «موجودات غیر ارگانیک»، «انسان از منظری دیگر»، «عرفان کیهانی»، «سایمتولوژی»، «دفاعیات من»، «فرادرمانی»، «ارتباط عام ذرات»، «بی دینی دشمنان حلقه»، «مدیریت فراکل نگر»، «حلقه افسون و افسانه نیست»، «حلقه در اسارت دژخیمان» و «حلقه دلدادگی و بندگی خدا» از محمد علی طاهری به راحتی و تنها با فشردن چند کلید در دسترس مخاطبان قرار گرفته و با تاثیر سخن بسیار که نتیجه آرایش کلام در این نوع آثار است به ترویج عقاید خود مشغول می‌شوند. کانال‌های تلگرامی کتابخانه عرفان حلقه، کتابخانه صوتی عرفان حلقه، مدرسه عرفان حلقه، رفرنس آموزشی انا و غیره به انتشار فایل این آثار اقدام می‌کنند. سایت‌های مرتبط با عرفان حلقه نیز به صورت رایگان این کتاب‌ها را به اشتراک می‌گذارند. نکته قابل توجه در این آثار تاکید بر کپی و نشر این آثار است. در

اکثر این کتاب‌ها شاهد هستیم که مترجم و ناشر آثار، بر این موضوع اصرار دارند که کپی و انتشار لازم و آزاد است، این کار هزینه‌ای برای فرد نداشته و یک تکلیف است. انتشار نسخه الکترونیکی آثار این امکان را به عرفان‌های نوظهور داده‌است که با صرف کمترین هزینه ممکن و در اسرع وقت آثار خود را بین میلیون‌ها نفر به اشتراک گذاشته و به افکار آنان شکل دهند. ارزش نشر نسخه الکترونیکی کتاب زمانی روشن می‌شود که این شیوه را با روال انتشار کتاب‌ها، از مرحله قانونی کسب مجوز تا هزینه‌ها گرفته تا فروش آن را با این نوع انتشار مقایسه کنیم. انتشار نسخه الکترونیکی کتاب‌ها علاوه به مقرون به صرفه بودن برای سردمداران عرفان‌های نوظهور برای افراد علاقمند به این حوزه نیز سودمند و به صرفه است. تهیه نسخه الکترونیکی کتاب به دلیل، مقرون به صرفه بودن، سرعت بالای تهیه و دانلود کتاب، کم حجم بودن و راحتی در استفاده در هر زمان و مکان ارزش و اهمیت بالایی در بین افراد دارد (مجله آلامتو، تاریخ مراجعه، ۹۸/۱۲/۲۵، کتاب‌های الکترونیکی یا چاپی، مزایا و معایب). فعالیت وسیع عرفان‌های نوظهور در این حوزه باعث دسترسی آسان افراد به عقاید عرفان‌های نوظهور شده عقایدی که با زینت‌ها و ظاهری زیبا به شخصیت و باور افراد شکل می‌دهند.

۳.۶ فعالیت عرفان حلقه و اشو در سایت‌ها

در حال حاضر سایت‌های بسیاری به صورت رسمی و غیر رسمی به ترویج عقاید عرفان‌های نوظهور مشغول هستند. مجموعه سایت‌ها محدودیت ورود نداشته و حق عضویت خاصی برای کاربران در نظر نمی‌گیرند. سایت‌های رسمی اشو در حال حاضر با ترویج افکار وی و پخش سریال اشو فعال و بدون مانع به ترویج عقاید اشو مشغول هستند. عدم حق عضویت و محدودیت ورود این سایت‌ها بستر مناسبی برای استفاده عموم افراد از اطلاعات مرتبط با عرفان‌های نوظهور را فراهم می‌کند. از سویی دیگر اشتراک مطالب و اخبار گوناگون موجب ترویج عقاید عرفان‌های نوظهور در سطح وسیع شده‌است. سایت‌های رسمی اشو:

www.osho.com

budayedaronema.blogfa.com

oshods.com

groups.yahoo.com ،

grou/oshodreamstur.

و وب سایت رسمی عرفان حلقه، سایت عرفان کیهانی و سایت آموزش مجازی عرفان حلقه، به صورت فعال با انتشار تألیف‌ها و مقالات محمدعلی طاهری، مصاحبه‌ها، دوره‌ها و جزوات این عرفان، اخبار، ویژه‌نامه‌ها، فایل‌های صوتی و افتخارات عرفان حلقه بازوی قوی این عرفان در فضای مجازی است (amoozeshemajazi. Com و erfanehalgheh.com و www.mataheri.com).

وجود جست و جوگرهایی چون گوگل، یاهو، بینگ و... که با فشردن چندکلید ساده کاربران را وارد دنیای جدیدی از تفکرات و نواندیشی می‌کند. قابلیت جستجو در اینترنت و امکان دسترسی به کتاب‌ها، فیلم‌ها و سایت‌ها به عرفان‌های نوظهور این امکان را می‌دهد که به سادگی و با صرف کمترین هزینه به تبلیغ و ترویج عقاید خود دست بزنند. فیس‌بوک، یوتیوب و شبکه‌های ماهواره‌ای نیز به صورت رسمی به ترویج عقاید عرفان‌های نوظهور اقدام می‌نمایند (m.youtube.com و erfanhalghehtv و m.facebook.com).

علاوه بر کانال‌های تلگرامی سایت‌های بسیاری به صورت رسمی و غیر رسمی به ترویج عقاید عرفان‌های جدید مشغول هستند. این سایت‌ها محدودیت ورود نداشته و حق عضویت خاصی برای کاربران در نظر نمی‌گیرد. سایت رسمی اشو در حال حاضر با ترویج افکار اشو و پخش سریال اشو که به زندگی نامه و افکار وی پرداخته است یکی از این سایت‌هاست (www.osho.com).

سایت‌های عرفان حلقه نیز به صورت به‌روز و به مقتضای روز به ترویج عقاید این عرفان می‌پردازند. در این سایت‌ها پست‌هایی در رابطه به آثار و زندگی‌نامه عرفان حلقه، جزوات و فایل‌های صوتی و تصویری مرتبط با حلقه، عکس‌ها، افتخارات، نشریات و مقالات مرتبط با این عرفان منتشر می‌شود. دسترسی به این سایت به افراد این امکان را می‌دهد حلقه را از صفر تا صد شناخته و به صورت تام با محتوای این عرفان آشنا شوند. از دیگر قابلیت این سایت‌ها برگزاری دوره‌ها و کلاس‌های آنلاین عرفان حلقه در این سایت-هاست. توجه و تمرکز عرفان‌های نوظهور به سایت‌ها و قابلیت فضای مجازی این امکان را در اختیار آنان قرار داده است که با صرف کمترین هزینه و در کوتاه‌ترین زمان ممکن عقاید خود را در وسعت زیاد منتشر نمایند. عرفان حلقه پس از آزادی طاهری از زندان و خروج وی از کشور، با استفاده از این فضا به تاسیس آکادمی حلقه در تورنتو، ایجاد شعبه در کشورهای چون ایتالیا، آمریکای جنوبی، استرالیا و انگلستان دست زد. می‌توان گفت ایجاد

منع قانونی و فیلتر شدن فعالیت‌های عرفان حلقه در ایران نه تنها مانع رشد حلقه نشد، بلکه زمینه‌ساز شکل‌گیری راه‌هایی جدید برای حفظ و تداوم افکار حلقه شد. راه‌هایی که موجب شکل‌گیری فضایی جدید برای فعالیت‌های طاهری در فضای مجازی و خارج از کشور شد (پیج رسمی عرفان حلقه در اینستاگرام).

جدول شماره ۳ سایت‌های رسمی عرفان حلقه

سایت‌های رسمی عرفان حلقه	نوع فعالیت
سایت رسمی آموزش مجازی عرفان حلقه amoozeshmajazi. Com	انتشار اخبار، کتاب‌ها، آموزه‌ها و فایل‌های صوتی و تصویری عرفان حلقه و برگزاری دوره‌های مجازی عرفان حلقه
وبسایت رسمی عرفان حلقه، erfanehalgheh.com	انتشار اخبار، کتاب‌ها، آموزه‌ها و فایل‌های صوتی و تصویری عرفان حلقه
سایت عرفان کیهانی، www.mataheri.com	انتشار اخبار، کتاب‌ها، آموزه‌ها و فایل‌های صوتی و تصویری عرفان حلقه
عرفان حلقه در یوتیوب m.youtube.com	انتشار اخبار، کتاب‌ها، آموزه‌ها و فایل‌های صوتی و تصویری عرفان حلقه
کانال ماهواره‌ای عرفان حلقه، erfanhalghehtv	انتشار اخبار، کتاب‌ها، آموزه‌ها و فایل‌های صوتی و تصویری عرفان حلقه
عرفان حلقه در فیس بوک m.facebook.com	انتشار اخبار، کتاب‌ها، آموزه‌ها و فایل‌های صوتی و تصویری عرفان حلقه

جدول شماره ۴ سایت‌های رسمی اشو

سایت‌های رسمی و غیر رسمی اشو	نوع فعالیت
www.osho.com	انتشار اخبار، کتاب‌ها، آموزه‌ها و فایل‌های صوتی و تصویری اشو
budayedaronema.blogfa.com	انتشار اخبار، کتاب‌ها، آموزه‌ها و فایل‌های صوتی و تصویری اشو
groups.yahoo.com	انتشار اخبار، کتاب‌ها، آموزه‌ها و فایل‌های صوتی و تصویری اشو
oshods.com	انتشار اخبار، کتاب‌ها، آموزه‌ها و فایل‌های صوتی و تصویری اشو
.grou/oshodreamstur	انتشار اخبار، کتاب‌ها، آموزه‌ها و فایل‌های صوتی و تصویری اشو

۴.۶ عرفان حلقه و اشو در اینستاگرام

اینستاگرام شبکه اجتماعی که از سال ۲۰۱۰ وارد بازار شد، در حال حاضر به عنوان یکی از شبکه‌های اجتماعی پرطرفدار در ایران و سایر کشورهای جهان به شمار می‌رود طی آمار ارائه شده در سال ۲۰۱۸ تعداد کاربران این شبکه اجتماعی یک میلیارد نفر در جهان بوده است. با توجه به افزایش روزافزون استفاده از اینستاگرام در جهان، قطعاً در حال حاضر این آمار سیر صعودی داشته است. انتشار روزانه هزاران پست اینستاگرامی در صفحات شخصی و کاری افراد و مجموعه‌های مختلف در شبکه اجتماعی اینستاگرام از پرطرفدار بودن آن حکایت دارد و میلیون‌ها کاربر در طول شبانه‌روز موضوعات مختلف را در قالب پست‌ها و استوری‌های متعدد با دیگر کاربران به اشتراک می‌گذارند (باشگاه خبرنگاران جوان، آمار کاربران اینستاگرام در ایران و جهان). نتایج نظرسنجی منتشرشده در مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران (ایسپا)، حاکی از افزایش چشمگیر استفاده از رسانه‌های اجتماعی در میان مردم است. این گزارش نشان می‌دهد در نیمه فروردین سال ۹۷، ۱۷.۷ درصد از افراد بالای ۱۸ سال کشور از اینستاگرام استفاده می‌کردند، این عدد در خردادماه و پس از فیلترشدن تلگرام به ۳۲.۲ درصد افزایش یافته است. نکته قابل توجه، حضور ۵۴ درصدی جوانان ۱۸ تا ۲۹ سال ایرانی در شبکه اجتماعی اینستاگرام است. حدود ۳۲ درصد از کاربران اینترنت در ایران، در اینستاگرام نیز فعال هستند. این تعداد کاربر، به معنای استفاده ۳۰ درصد از جمعیت ایران از اینستاگرام است. این تعداد کاربر، ایران را در استفاده از اینستاگرام، بعد از کشورهای آمریکا، برزیل، هند، اندونزی، روسیه، ترکیه و ژاپن در هشتم جهان قرار می‌دهد (خبرگزاری با اقتصاد، تعداد کاربران اینستاگرام در ایرا و جهان چقدر است).

اینستاگرام مانند تلگرام به دلیل دارا بودن کاربران زیاد، تسهیل در اشتراک‌گذاری آموزه‌ها، هزینه کم، سرعت اطلاع‌رسانی، قابلیت اشتراک فایل‌های متنی، صوتی و تصویری، دسترسی آسان و غیره زمینه مساعدی برای ترویج عرفان‌های نوظهور فراهم کرده است. در حال حاضر گروه‌های مختلف عرفان حلقه و اشو در اینستاگرام به نحوی فعال و به روز به اشتراک گذاری برنامه‌ها و آموزه‌های خود می‌پردازند. و در آن سوی خط، افراد با هر تفکر و عقیده و با شرایط سنی و اجتماعی، تنها با ساده‌ترین جستجو، به شکلی وسیع به عقاید عرفان‌های نوظهور دسترسی خواهند داشت. تعداد قابل توجه کانال‌ها و صفحه‌های اینستاگرامی مرتبط با عرفان‌های نوظهور گواه اشراف این عرفان‌ها بر قابلیت این شبکه اجتماعی است. با فیلتر شدن تلگرام و اقبال عمومی به اینستاگرام، در بازه زمانی شش ماهه

مورد مطالعه در پژوهش حاضر، فعالیت عرفان‌های نوظهور در این شبکه اجتماعی بیشتر از دیگر بسترهای مجازی بوده است و این پیام‌رسان گوی سبقت را از دیگر کنال‌های اجتماعی ربوده‌است. به نحوی که صفحه‌های فعال در حیطه عرفان‌های نوظهور روز به روز در حال افزایش است.

جدول شماره ۵ کانال‌ها و صفحه‌های عرفان حلقه در اینستاگرام

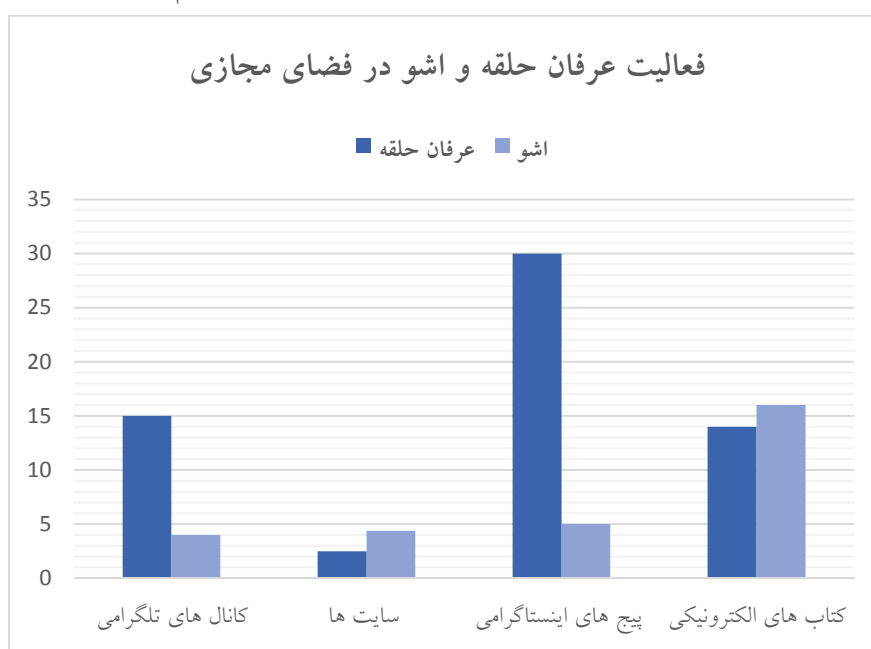
تعداد پست‌ها	تعداد کاربر	نوع فعالیت	صفحات موجود در اینستاگرام
۳۷۲	1144	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	Ostad-taheri
۳۰	2590	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	Mohamadali-taheri
۲۸۵	3472	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	Erfan-halghe-keyhani
۷۸	1613	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	Taheri-ostad
۶۶۲	25100	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	HalgheTV
۲۷۰	4373	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	Erfan-halghee
۳۴۵	695	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	Faradarmani.medine
۲۴۸	32200	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	Ganjinekeyhani
۱۱۲	1182	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	Navid-erfan-halghe
۲۶۹	407	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	Erfan121513
۳۱۰	468	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	Erfanhalghe.us
۲۸۵	195000	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	Erfankeyhani-halghe

		طاهری	
۱۶۵	2562	اشتراک سخنان محمدعلی طاهری	Erfanhalgheh-org
۲۴۱	120	اشتراک فایل و سخنان محمدعلی طاهری	Erfan-halghe-taheri
۶۰	593	فایل های صوتی، تصویری و آموزه- های عرفان حلقه	Erfane-kamal
۲۶۶	19500	فایل های صوتی، تصویری و آموزه- های عرفان حلقه	Erfanhalghehkeyhani
۹۹	1475	فایل های صوتی، تصویری و آموزه- های عرفان حلقه	Erfan-halgheh
۵	365	فایل های صوتی، تصویری و آموزه- های عرفان حلقه	Erfanhalgheh
۲۵۰	3475	فایل های صوتی، تصویری و آموزه- های عرفان حلقه	Erfan.halgheh
۹۹	970	فایل های صوتی، تصویری و آموزه- های عرفان حلقه	Erfan.halqe
۵۵	795	فایل های صوتی، تصویری و آموزه- های عرفان حلقه	Ma-taheri-erfanhalghe
۹۹	1475	فایل های صوتی، تصویری و آموزه- های عرفان حلقه	Erfan-halgheh
۲۴۸	1012	فایل های صوتی، تصویری و آموزه- های عرفان حلقه	Erfanhalqe
۳۴	2835	فایل های صوتی، تصویری و آموزه- های عرفان حلقه	Tv-erfan
۱۳۱۶	11700	اخبار، گزارشات و آموزه های عرفان حلقه	Ostادتaherivoice و

تعداد پست‌ها	تعداد کاربران	نوع فعالیت	صفحات موجود در اینستاگرام
۵۷۶	۵۷۱۰۰۰	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	osho-iran
۶۵۱۰۰۰	؟	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	# اشو
۹۹۵	۵۸۲۰۰۰	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	-osho- osho-
۹۰۰	۵۲۲۰۰۰	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	Oshoiran
۲۲۶۶	۴۳۸۰۰۰	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	osho-mistik
406	9530	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	Osho5
163	8707	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	Ashram-osho
995	58200	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	- Osho – Osho-
25	51	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	Osho6565
749	262000	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	Osho-original
59	1052	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	Osho.2020
791000	?	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	#oshoquotes
103	6820	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	Osho.-osho
160	652	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	Osho-lovers
232	110000	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	Osho-official
82	3023	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	Osho-rahaii
388	191000	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	Bhagwan-osho
640	159000	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	Erfanosh

		های اشو	Osho-loversss و
1969	358000	اشتراک گذاری صوت، متن و آموزه- های اشو	

در ادامه سعی می‌شود فعالیت عرفان‌های حلقه و اشو در فضای مجازی و میزان بهره‌برداری آنان از این بستر مورد واکاوی قرار گیرد. این مقایسه در قالب مقایسه تعداد کانال و سایت، اهداف و برنامه‌ها، تعداد کاربران، پست‌ها و محتوای پست‌ها انجام می‌گیرد.

۵.۶ اهداف و برنامه های عرفان‌های نوظهور در فضای مجازی با تاکید بر محتوای پست‌ها

نگاهی کوتاه به محتوای پست‌ها و مضامین موجود در پست‌ها در هر ماه، به روزرسانی محتوای پست‌ها به مقتضای مسائل روز و غیره نشان‌دهنده این موضوع است که اشو و حلقه در ایران به دنبال اهدافی چند مانند نقد حکومت دینی ایران، توجه به برتری و جایگاه مغفول مانده زن در جامعه، رسیدن به تعالی به نحوی سریع و با مسیری جدید و تزریق سبکی جدید در اندیشه، اندیشه‌ای که مدت‌هاست توسط دین شکل گرفته و با تعهد به

خانواده و در چهارچوب خانواده معنا می‌یابد، هستند. اشو و حلقه هر دو به نحوی به این امور توجه دارند. یکی با سیاست کج دار و مریز و دیگری حمله مستقیم و بی پرده. به طور کلی در تحلیل اهداف و برنامه‌های اشو پرداختن به سه فاکتور دین ستیزی، مرکزیت بخشی به زن و رابطه آزاد جنسی نقشی مهم ایفا می‌کند. با نگاهی کوتاه به زندگی وی، دین‌گریزی و گرایش به جنس زن (تفکری که از اشو یک مرد فمینیست ساخته و موجب توجه جومع غربی به او شد) در زندگی وی به خوبی به چشم می‌خورد. اشو با بهره‌گیری از شعارهای مورد پسند زنان و متناسب با حرکت فمینیستی شکل گرفته، زنان بسیاری را مجذوب افکار خود کرد. تاثیر افکار وی بر فمینیست بسیار قابل توجه بود. تفکر اشو ضدیت آشکار با دین، ماوراء، نفی مذهب و چارچوب‌های مذهبی، ترویج آزادی بی حد و حصر انسان، مخالفت با حکومت‌ها، مرکزیت بخشی به روابط آزاد جنسی و برتری نژاد زن، را سرلوحه کار خود قرار داده و از بیان این تفکرات بی پروا عمل می‌کرد (Antony, 2007: 145). اساس تالیف کتابها و مطالب مندرج در فضای مجازی نیز بر این دو اصل قرار دارد.

توجه اشو به مرکزیت نقش زن و اهمیت و جایگاه ویژه وی در جامعه و وجود اشتراکاتی در آموزه‌ها و اصول تفکر اشو با افکار فمینیستی از وی چهره‌ای حامی حقوق زنان ساخت و عاملی برای شهرت وی در بین زنان شد (carol, 2017: 250). وی در جوانی به تنوع‌طلبی در انتخاب دختران زیبارو و جوان اعتیاد عجیبی داشت. این حس تا آخر عمر با او همراه بود و حس سیری‌ناپذیری گرایش به جنس مخالف در وی فوران می‌کرد. این نکته حس انتقاد افرادی بسیار و حتی اطرافیان را برانگیخت. اما وی بر علایق خود پافشاری می‌کرد و به این احساس می‌بالید. در تفکر اشو زن موجودی است ناشناخته که در ادوار مختلف تاریخی مورد ظلم ادیان مرد سالار واقع شده و یکی از علل عقب ماندگی جوامع امروز عدم توجه به زن به عنوان موجود برتر است (کانال تلگرامی عرفان اشو). مرد در طول اعصار ظرفیت‌ها و نبوغ و استعدادهای زن را نابود کرده است تا بتواند برتری خودش را اثبات کند (اشو، ۱۳۹۱: ۱۰) و به زن این باور را تحمیل کرده‌است که از هر لحاظ از او پایین‌تر و ضعیف‌تر است (اشو، بی‌تا-۶: ۵۳). اما آینده از آن زنان است و زنان نیازمند یک انقلاب اساسی هستند (اشو، بی‌تا-۷: ۳۱). این زنان هستند که به دلیل شرایط طبیعی بدن و مقاوم‌تر بودن در برابر سختی‌ها قادر به ساختن آینده هستند (اشو، ۱۳۹۱: ۳۲). او به مردان تأکید می‌کرد که به زنان احترام بگذارند و به سبکی درست با همسرانشان رفتار کنند

(carol,2017:217). اشو اعتقاد داشت زنان می‌توانند به بالاترین مقام‌های معنوی برسند وی با طرح این شعارها زمینه‌ای ایده‌آل و جذاب برای مخاطبان فراهم می‌کرد. جایی که تفسیرهایی تازه از جنسیت، سنت و مذهب در حال شکل‌گیری بود (carol,2017:250).

اشو با مرکزیت دادن به جنس مونث به نحوی حس سیری‌ناپذیر خود به جنس مونث را پاسخ می‌دهد. این توجه و گرایش به زن در علاقه وافر وی به زن نشأت می‌گیرد. از طرفی ادیان این حس را نقد می‌کنند پس لازمه توجیه آن نقد ادیان و چارچوب‌های اخلاقی از یک‌سو و ترویج رابطه آزاد جنسی از سوی دیگر است. اشو طرفدار رابطه آزاد جنسی و فارغ از قید و بند شرع و عرف است. او معتقد است هیچ مردی به تنهایی نمی‌تواند یک زن را ارضاء کند و هیچ شوهری قادر به رفع نیاز جنسی همسرش نیست، طبیعت به ما می‌گوید رابطه جنسی درست یعنی یک زن و چندین مرد (اشو، کانال تلگرامی عرفان اشو، عصیان اشو، تاریخ مراجعه ۹۸/۶/۶). ازدواج امری بیهوده است، اسارتی است دردسر ساز و مشکل‌آفرین، باید از آن دور شد و در هر زمان به نحوی زندگی کرد. تفکر اشو تفکری حیوان‌گرایی است او معتقد است طبیعت فرمان درست را به انسان می‌دهد. رابطه آزاد در حیوانات آنان را از شر مشکلات، دعاوی، شکایات و طلاق‌رهایی داده پس انسان نیز باید از آنها پیروی نماید. ازدواج و حس تعهد و مسئولیت معنایی ندارد و هر زن هرگاه اراده کرد می‌تواند برای خود شریک جنسی بگیرد. این دیدگاه نقش سه عامل زن، رابطه آزاد جنسی و دین‌زدایی را در تفکر اشو بسیار پررنگ کرده است. جاذبه‌ای که طرفداران بسیاری به خود جذب کرد و این جاذبه از اشو یک فرد مقدس (گورو) ساخت.

یکی دیگر از فاکتورهای اساسی در تفکر اشو ضدیت آشکار با ادیان و مذاهب است. از نظر وی ادیان جز حماقت هزاران ساله چیزی نیست و اشو منجی بشر از این حماقت است. تبلور رفتار ضد دینی در اشو از نوجوانی و با مخالفت با آیین جین، دین باستانی هند که خانواده‌اش مومن به آن بودند آغاز شد و به مخالفت با ادیان توحیدی منتهی شد. اشو به نحوی بارز با ادیان به ستیز می‌پردازد و از توهین و تحقیر بزرگان دین و تمسخر ادیان فروگذار نمی‌کند. این ستیز آشکار با ادیان در تفکر اشو مولود چند عامل است: ۱. وجود احکام محدود کننده زن در ادیان (کانال تلگرامی عرفان اشو). ۲. مخالفت ادیان با زندگی آزاد و بدون چارچوب برای انسان (کانال تلگرامی عرفان اشو - عصیان اشو). ۳. نفی رابطه جنسی آزاد در ادیان. نکته قابل توجه اینجاست که در واقع در تفکر اشو زن زیردست و محکوم به فنا در راه یک مرد است. زن خادم مرد است و او موظف است به خدا یا استادی

به نام مرد تعظیم کند. در آموزه‌های اشو زن به این باور می‌رسد که شاگرد بودن، یک برتری است و او باید تلاش کند پیرو تمام عیار مرد باشد. در این تفکر، زن باید تلاش کند تا هرچه بیشتر با استاد و مرید خود یکی شود و در جهت جلب رضایت او از هیچ کوششی فروگذار نکند که نتیجه این رویکرد، آسیب‌پذیری زنان در مقابل مردان و خطرات متعددی برای زنان خواهد بود (Wilson, cresswell, 1999: 143).

با نگاهی کوتاه به جدول شماره ۶ و محتوای پست‌های این کانال‌ها، تمرکز اشو بر این سه هدف ثابت می‌گردد. همچنین اشو سعی دارد با زیر سوال بردن حکومت‌ها و برانگیختن حس عصیان در بشر، بر حقانیت کمون اشویی خود صحنه گذاشته و هرآنچه خارج از این کمون تعریف شود را طرد نماید. اشو از طرح شعار ضد دینی و تمسخر ادیان ابایی ندارد و این عقیده یکی دیگر از وجوه شباهت اشو با تفکرات فمینیستی است. او خود را چنین توصیف می‌کند:

من هندو، سیک، مسلمان، مسیحی یا بودایی نیستم، من فقط یک کودک هستم. من کسی نیستم. او به دنبال تغییر است پیامی که او در تغییرش می‌دهد این است: گرچه لباس می‌تواند مفید باشد، اما همچنین می‌تواند مانعی برای آزادی واقعی شود، ادیان زندان هستند و اگر به این زندان‌ها افتادید چگونه آزادی خود را می‌بایید؟ (۱۸۷)
(ANTONY,2013).

در مقابل عرفان حلقه از ابتدا خود را عرفانی دینی معرفی نمود. عرفان حلقه حول باورها و نیازهای بشر می‌چرخد نیاز به درمان، آرامش، کمال‌طلبی، سبک جدیدی از زندگی و یافتن کوتاه‌ترین راه برای دستیابی به اهداف انسان. شعارهای زیبای عرفان حلقه افراد گوناگون را وسوسه می‌کند به صورت هرچند کوتاه مدت وارد این وادی شده و به عنوان یکی از هزاران راه رسیدن به خواست‌های خود آن را امتحان‌کنند (مستند نجات از حلقه، دقایق ۶۰-۱). عرفان حلقه بر این باور است که باید به شیوه‌ای جدید و به زبان روز دین را تعریف کرد. گفتمان قدیمی دین موجب شده که دین تنها در انحصار عده‌ای محدود از کهنسالان قرار بگیرد و جوانان حاضر به تحمل سختی‌های دینی نباشند (فایل صوتی روح القدس). راهکار ارائه شده توسط عرفان حلقه به روز کردن دین و توجه به نیازها و خواست‌های بشر امروز است. در عرفان حلقه محدودیت در رفتار و اجباری در انجام فرایض دینی نیست. در این عرفان به فرد آموزش داده می‌شود که برای تعالی و تقرب به خدا لازم نیست اعمال خاصی انجام شود (فیلم مستند نجات از حلقه دقیقه ۴۰-۱۸). افراد

در مقایسه عرفان حلقه با دین و دستورات دینی سادگی این عرفان را ترجیح داده و رجحان با ماندن در حلقه و وصل بی واسطه و زودتر است تا رفتن به دین سخت‌گیر و با اتصال دیرتر (مصاحبه شماره ۱، ۶). استفاده از زبان ساده و دوری از تمثیل، توجه به سادگی‌ها و زیبایی‌های دین، تمرکز بر مقام و منزلت انسان و... جاذبه بسیاری در این عرفان شکل داده است. این عرفان معتقد است واسطه‌ها را باید کنار زد و تنها با خدا روبرو شد نماز و اعمال دینی را به شیوه‌ای ساده برگزار کرد و برای رسیدن به کمال در دین سختی متحمل نشد (مصاحبه شماره ۱، ۳، ۶). اعضا با شیوه‌های گوناگون وارد این عرفان می‌شوند ۱. افرادی که به دنبال خوانشی تازه از دین و عقاید هستند ۲. افرادی که با مشکلی خاص دست و پنجه نرم می‌کنند مانند بیماری که از روش‌های مختلف درمانی اعم از سنتی و صنعتی ناامید شده و نتیجه نگرفتند (مصاحبه شماره ۱، ۴، ۶، ۱) و یا افرادی که با شکست، یاس و ناچاری مواجه شده و خود را در بن‌بست می‌بینند (مستند نجات از حلقه، دقایق ۱۹-۱). گزینایی کلام، روانی قلم و سخنان، بلاغت و تاثیرگذاری سخنان محمدعلی طاهری از یکسو و طرح شعارهای روشنفکرانه و عامه‌پسند از سوی دیگر، بر گزینایی و تاثیرگذاری این عرفان افزوده است (آیین نامه اجرایی فرادمانی). طرح شعارهایی این چنینی از این عرفان، عرفانی عام و ساده ساخته است. شاید بتوان ادعا کرد که بیشترین جاذبه عرفان حلقه در بین مردم ناشی از فرادمانی و ادعای این عرفان در درمان تمامی بیماری‌ها از جسمی گرفته تا روانی و ذهنی است (لیست دوره‌ها). روش فرادمانی در درمان بیماری‌ها، به خارج کردن ارواح خبیث و اجنه و به اصطلاح عرفان حلقه موجودات غیرارگانیک از بدن انسان خلاصه می‌شود (کلیپ تصویری شماره ۱). عرفان حلقه مدعی است درمان تمامی بیماری‌ها به آسانی و با ارتباط‌گیری انجام می‌شود (جزوه اصلی، دوره ۱: ۲۳). فرادمانی، درمانی است غیرمتعارف، غیرپزشکی و مبتنی بر عرفان (جزوه اصلی دوره ۱: ۱).

عرفان حلقه رسیدن به فیض الهی را کاری دشوار نمی‌داند، حلقه از یک فرد با فرد دیگر شکل می‌گیرد که ناگزیر نفر سوم روح القدس است و این حلقه عامل نزول رحمت الهی است، در نتیجه تنها راه رسیدن به فیض الهی تشکیل حلقه است (جزوه شماره ۱). تشکیل حلقه مساوی با تحقق همه خواسته‌هاست (مصاحبه شماره ۶، کلیپ‌های تصویری عرفان حلقه، کانال تلگرامی گزارش فرادمانگران و صدای محمد علی طاهری). ایزدپناه در حلقه افسون و افسانه نیست می‌گوید: عرفان کیهانی جولانگاه حرف و سخن نیست، آوردگاه

عقل، عشق و میعادگاه کشش و چشش است که غایتی دم‌به‌دم را در حرکتی گام به گام می‌چشانند (ایزدپناه، ۲۰۱۳: ۹۵).

قلم روان طاهری در آثار وی، زمینه‌ساز بهره‌مندی ساده و بی‌دردسر افراد از آموزه‌های وی است. عرفان حلقه، عرفان نخبه‌گرا نیست. عرفانی است عامی با مخاطبینی نامحدود (مصاحبه شماره ۶). طاهری معتقد است "عرفان حلقه یکی از عملی‌ترین، ساده‌ترین، مستقل‌ترین، کامل‌ترین، جامع‌ترین و... عرفان عملی انسان‌مشمول طول تاریخ بشریت است که در آینده‌ای نه چندان دور، جزء افتخار عرفان اسلامی و افتخارات بشری به شمار خواهد آمد" (طاهری، بی‌تا-۴: ۱۱). طاهری مدعی است عرفان کیهانی انسان مشمول است صرف‌نظر از نژاد، ملیت، دین، مذهب و عقاید شخصی (طاهری، ۸۴: ۶۰). وی معتقد است:

عرفان حلقه متکی به عرفان این مرز و بوم است و با هدف اعتلای آن در چهارچوب دنیای بی‌ابزاری و مشخص نمودن مرزهای شبکه مثبت و منفی، تفکیک مسیر قدرت و کمال در بخش عرفان نظری، قادر به ارائه آسان، ساده و همه‌فهم این عرفان و ایجاد آشتی بین دنیای مذهب، عرفان و علم و نیز رفع سوء تفاهم‌های موجود بین آنها بوده- است. قابلیت دسترسی عملی، سریع و همگانی را در بخش عرفان عملی دارد و از طریق ایجاد اتصال به شبکه شعور الهی برای افراد در این بخش می‌تواند اعتباری بی- سابقه برای عرفان ایران ایجاد کند (طاهری، ۱۳۹۱: ۱۹)

عرفان حلقه دین اسلام را دین آزادی‌اندیشه، آزادی انتخاب و آزادی رهروی می‌نامد (طاهری: ۲۰۱۱: ۱۶). اشراف و احاطه طاهری و مسترهای عرفان حلقه، بر احکام و اصلاحات دین وی را فردی دین‌مدار و حامی عرفان اسلامی معرفی می‌نماید. مهر تایید اسلامی بودن عرفان حلقه موجب جذب تعداد چشمگیری از اقشار مذهبی به این عرفان شده است. در عرفان حلقه آزاد اندیشی حرف اول را می‌زند. در این تفکر انسان در مرکز توجه بوده و عقل انسان حاکم بر اعمال اوست. محدودیت محرم نامحرم و ضرورت انجام واجبات دینی در این عرفان کنار گذاشته شده (مستند نجات از حلقه دقیقه ۳۰-۱) و به فرد آموزش داده می‌شود با سبکی جدید و تازه به زندگی و دین نگاه کند (مصاحبه شماره ۲). سبکی تازه، فارغ از محدودیت‌ها و سختگیری‌های کهنه و بی‌استفاده. نتیجه این تفکر کنار زدن واسطه‌های ارتباط انسان با خالق هستی است. خواه این واسطه قرآن باشد، خواه پیامبر و ائمه و خواه راز و نیاز و دعا خواندن (مصاحبه شماره ۲). طاهری در چند مقاله می‌گوید "امروزه معرفی نادرست اسلام و عرضه آن در قالب دینی خشک، جدا از عشق و

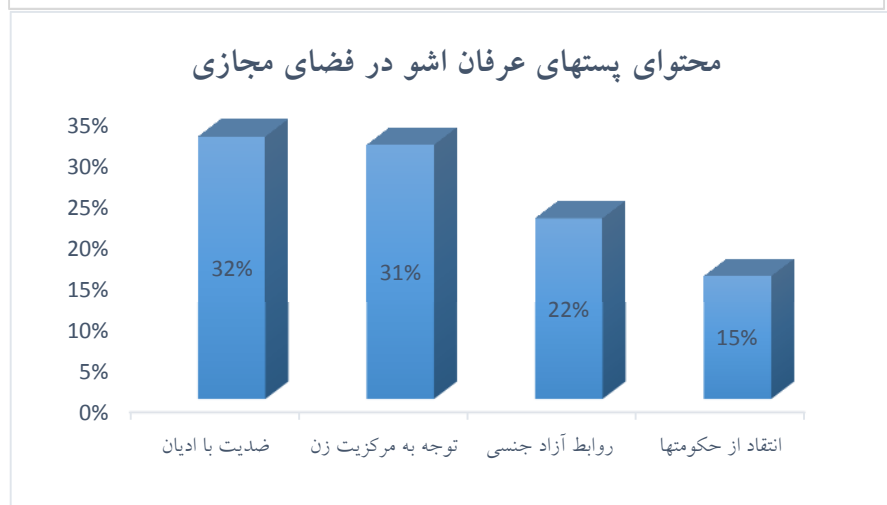
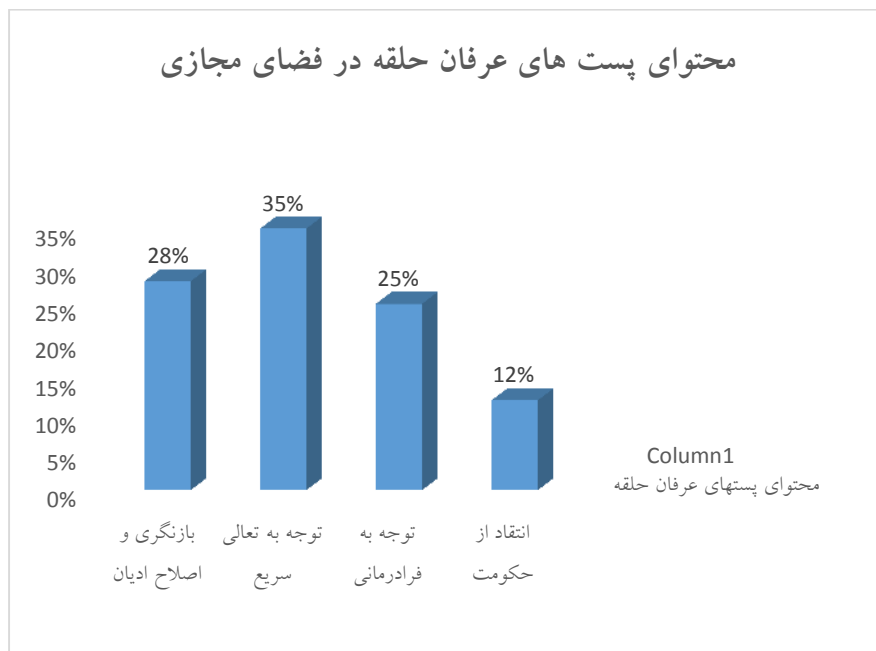
خالی از پیام لطف الهی و طرح مباحث و نظرات آن در چنین حیطه‌ای، باعث سوءبرداشت فراوانی برای جوانان این نسل شده‌است و آنها را از دین‌گريزان و به دامان آيين‌ها و مكاتب وارداتی سوق داده است (طاهري، ۲۰۱۱: ۱۶).

تمرکز عرفان حلقه بر اهدافی مانند بازنگری و اصلاح دین، توجه به تعالی سریع، فرادرماني، انتقادات سياسي، دفاع از حقوق زنان و غيره به محتوای پست‌های این عرفان در فضای مجازی شکل می‌دهد. عرفان حلقه همچنین پس از دستگیری محمدعلی طاهري مؤسس این عرفان، ضدیت آشکاری با حکومت و احکام اجرایی آن آغاز کرد. محتوای انتقادی پست‌ها در این زمینه پس از حبس طاهري و صدور احکامی مانند ارتداد و غيره راجع به وی، شکلی جدی به خود گرفت. تا قبل از این، این عرفان به نحوی آزادانه به تبلیغ و ترویج عقاید خود مشغول بود و تمرکز آن بر اهداف ذکر شده بود و ما پست‌های سياسي از این گروه نمی‌بینیم.

جدول شماره شش حاصل بررسی و تحلیل جدول شماره ۱ و ۲ و تعداد پست‌ها در شش ماهه اخير است. این جدول درصد متعلق به هر هدف در عرفان‌های نوظهور را نشان می‌دهد. توجه به جدول نشان دهنده این نکته مهم است که در هر دو عرفان اشو ضدیت با ادیان در صدر اهداف این عرفان و در عرفان حلقه رسدن به تعالی با روشی ساده و کوتاه در مرکز توجه است.

جدول شماره ۶ اهداف و برنامه‌های عرفان حلقه و اشو در تلگرام

محتوی پست‌ها در کانال‌های تلگرامی اشو	درصد	محتوی پست‌ها در کانال‌های تلگرامی حلقه	درصد
ضدیت با ادیان	۳۲ درصد	بازنگری و اصلاح در ادیان	۲۸ درصد
توجه به مرکزیت زن	۳۱ درصد	توجه به تعالی سریع	۳۵ درصد
توجه به مرکزیت روابط جنسی و اهمیت ویژه آن	۲۲ درصد	توجه به فرادرماني	۲۵ درصد
انتقاد از حکومت ایران	۱۵ درصد	انتقاد از حکومت ایران	۱۲ درصد

۷. نتیجه‌گیری

۱. عرفان حلقه به عنوان یکی از عرفان‌های نوظهور در ایران به دنبال آن است که با استفاده از بستر مجازی هم ادعای اساسی خود مبنی بر درمان بیماری‌ها به وسیله فرادرمانی و

سایمتولوژی را تبلیغ کند و هم در کنار آن، افکار عمومی طرفدارانش را به سمت مسائل سیاسی بکشاند.

۲. عرفان حلقه یکی از پرکارترین و فعال‌ترین عرفان‌های نوظهور در تلگرام، اینستاگرام و سایت‌ها و با بیشترین حجم انتشار تالیفات و آثار الکترونیکی است. این عرفان موفق شده است با بهره‌برداری از بستر موجود در فضای مجازی، خود را از بن‌بست‌ها و فیلترهای تبلیغات رسمی، خارج نموده و به شکلی فعال در این عرصه به فعالیت پردازد.

۳. اشو که اساس نگارش آثار و تالیفات خود را بر چهار فاکتور ضدیت با ادیان، مرکزیت بخشی به زن، رابطه آزاد جنسی و مقابله با حکومت‌ها قرار داده‌است، در فضای مجازی با تاکید بر این چهار فاکتور به فعالیت مشغول است که البته عنصر مرکزیت دادن به زن باعث شده بسیاری از گرویدگان به این عرفان، زنان باشند.

۴. فعالیت این عرفان‌ها در تلگرام، اینستاگرام، سایت‌ها و نشر نسخه الکترونیکی کتاب‌های مرتبط با این عرفان‌ها موجب شده این عرفان‌ها در کمترین زمان ممکن و صرف هزینه اندک، اندیشه‌ها و آموزه‌های خود را به بیشترین مخاطب در جای جای جهان و با هر قشر، طبقه و طرز تفکری ارائه دهند. طی بررسی‌های صورت گرفته در شش ماهه اخیر فعالیت این عرفان‌ها ابتدا در تلگرام بسیار وسیع بود اما با فیلتر شدن تلگرام و همزمان محبوبیت روزافزون اینستاگرام، این کانال اجتماعی گوی سبقت را از تلگرام ربود. فعالیت عرفان حلقه و اشو به شکل روزافزونی در اینستاگرام ادامه دارد. پست‌های به روز، کاربران جدید و صفحه‌های تازه گواه این مدعاست.

۵. فعالیت آزاد و قابل توجه این عرفان‌ها در فضای مجازی حتی با وجود فیلتر شدن کانال‌ها، سایت‌ها و انتشار کتاب‌های آنان، باعث نفوذ این عقاید به جای جای کشور شده است. عدم پرداخت درست به بنیان‌ها و علل اصلی رشد این عرفان‌ها در ایران نه تنها راه حل مناسبی برای حل این چالش نیست بلکه موجب کنجکاوی بیشتر افراد و بعضاً گرایش به این عرفان‌ها می‌شود (نگارنده در جریان نگارش این پژوهش با بن‌بست‌ها و مشکلات فراوانی مواجه بود، مشکلاتی از قبیل عدم همکاری نهادهای مطلع و ذی‌ربط، تلاش برای تحلیل ناکارآمد و ناقص از علل رشد این عرفان‌ها و عدم همکاری افراد مطلع و صاحب‌نظر این حوزه، به گونه‌ای که این شائبه ایجاد شد که کمتر کسی به پرداختن درست و تحلیل دقیق این واقعه علاقمند است و تمایل بیشتر بر آن است که تنها چند فاکتور محدود مورد توجه قرار گرفته و دیگر علل و عوامل تنها به علت امنیتی بودن، مغفول بماند).

۶. نقطه مشترک تبلیغی این عرفان‌ها، ضدیت با دین و مرکزیت دادن به زنان است، این مسئله در تبلیغات هر دو عرفان به خوبی هویدا است.

۷. به نظر می‌رسد با مرگ اشو سودای تشکیل کمون اشو و جامعه‌ای خاص سانیاسن‌ها در میان آنان تا حدی فروکش کرده‌است، در صورتی‌که عرفان حلقه با مرکزیت محمدعلی طاهری و بهره‌گیری از رهنمون‌های وی موفقیت چشمگیری در ترویج و تبلیغ حلقه داشته است.

کتابنامه

آیین نامه اجرایی فرا درمانی، برگرفته از کانال تلگرامی خبرگزاری انا، t.me/erfanews، احمدی، روح الله و ایزدی، جهانبخش، هویت سازی گروه‌ها و عرفانهای نوظهور در فضای سایبری، فصلنامه دانش راهبردی، سال نهم، شماره ۳۴، بهار ۹۸، صص ۲۹۵-۳۲۰.

افشانی، علیرضا، پارسامهر، مهربان، کریمیان، کبری، عوامل مؤثر بر گرایش به شبکه‌های اجتماعی مجازی مورد مطالعه: دانش آموزان دختر دبیرستان‌های شهرکرد، فصلنامه علوم اجتماعی، دوره ۲۵، شماره ۸۰، بهار ۱۳۹۷

اشو، کتاب زن، ترجمه محسن خاتمی، نسخه اینترنتی، پونا: ۱۳۹۱

اشو، بلوغ، ترجمه مرجان فرجی، بی تا ۶-، بی جا

اشو، الماسهای آگاهی، بی تا-۷، بی جا

ایزد پناه، محدثه، حلقه افسون و افسانه نیست، نسخه اینترنتی، نشر گریگور تاتواسی، ارمنستان: ۲۰۱۳

بی خدایی دشمنان عرفان حلقه، برگرفته از کانال تلگرامی خبرگزاری انا، t.me/erfanews

پایان نامه عرفان حلقه، برگرفته از کانال تلگرامی خبرگزاری انا، t.me/erfanews

پسند، مریم، بررسی علل گرایش به عرفان‌های نوظهور در ایران و پیامدهای امنیتی ناشی از آن، فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی امنیتی دانشگاه جامع امام حسین (ع)، سال سوم، شماره ۱، صص ۹۳-۷۱، بهار ۱۳۹۳.

سوگندنامه عرفان حلقه، برگرفته از کانال تلگرامی خبرگزاری انا، t.me/erfanews

شهرستانی یکتا، مهدیه، شناسایی تکنیک تبلیغی عرفان‌واره‌های نوظهور (تحلیل محتوای وب سایت های اینترنتی تبلیغی فرقه‌های با منشاء هندی)، پایان نامه تحصیلی مقطع کارشناسی ارشد، دانشگاه سوره،

۱۳۹۶

جوایبه آذر دخت طاهری (خواهر محمد علی طاهری) به فریدون رزم آور، برگرفته از کانال تلگرامی

خبرگزاری انا، t.me/erfanews

جزوه اصلی دوره ۱ عرفان حلقه، برگرفته از کانال تلگرامی خبرگزاری انا، t.me/erfanews

حسینی صفا، محسن، غیاثوند، زهرا، ظرافتها و عوامل تأثیرگذار تبلیغ دین در بستر فضای مجازی، فصلنامه حیات طیبه، دوره ۶، شماره ۱۸: ۱۳۹۶

خدایاری، کثوم، دانشور حسینی، فاطمه، سعیدی، حمیده، میزان و نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، سال بیست و یکم، شماره ۱ پیاپی ۷۷، بهار ۱۳۹۳، صص ۱۶۷-۱۹۳

دانیالی، عارف، آقائی، حدیجه، جوهرزدایی: تقلیل دین به عرفان‌های نوظهور، مطالعه موردی: تحلیل گفتمان انتقادی برنامه‌های پرگار از شبکه بی‌بی‌سی، فصلنامه علمی مطالعات فرهنگ-ارتباطات، سال بیست و یکم، شماره چهل و نه، بهار ۱۳۹۹، صص ۹۲-۶۷

رهنمایی، حسین، نقیب‌السادات، رضا، یکتا، مهدیه، شناسایی تکنیک‌های تبلیغی عرفان‌واره‌های نوظهور (تحلیل محتوای وبسایت‌های اینترنتی تبلیغی فرقه‌های با منشأ هندی)، فصلنامه علوم خبری، شماره ۲۵، ص ۶۷، بهار ۱۳۹۷

زندگی نامه‌اشو، پادکست شماره ۴۳، ۴۴، ۴۵ و ۴۶، برگرفته از چنل بی

سیف‌الله، سیف‌اللهی، شاطری، پروانه، نقش شبکه‌های اجتماعی نوین در تغییر رفتار دختران و زنان ایرانی (مورد مطالعه: دختران و زنان دانشجوی دانشگاه‌های تهران در سال ۱۳۹۲)، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال هفتم، شماره دوم، بهار ۱۳۹۴، صص ۴۴-۲۷.

فایل صوتی روح‌القدس، ملک‌وحی، برگرفته از کانال تلگرامی مدرسه عرفان حلقه @EHbooks

فایل صوتی پرده، برگرفته از مدرسه عرفان حلقه @EHbooks

فرزانه، سیف‌الله، فلاحتی شهاب‌الدینی، راضیه، بررسی عوامل اجتماعی موثر بر گرایش به شبکه‌های اجتماعی مجازی (مورد مطالعه: دانش آموزان دختر متوسطه دوره دوم شهر بابل)، دو فصلنامه مشارکت و توسعه اجتماعی، شماره یک، دوره یک، ۱۳۹۴: صص ۲۲-۱.

کارت مرپی گری شبکه شعور کیهانی، برگرفته از کانال تلگرامی خبرگزاری انا، t.m/erfanews

کاستلز، مانوئل، عصر اطلاعات، اقتصاد، جامعه و فرهنگ، جلد ۱، ترجمه احمد علی‌تقیان، افشین خاکباز، انتشارات طرح نو، چاپ ۴، تهران: ۱۳۸۴.

کلیپ تصویری شماره ۱، فرادرمانی، محمد علی طاهری

لیست ارتباط‌های مربیان، برگرفته از کانال تلگرامی خبرگزاری انا، t.m/erfanews

لیست ارتباط‌های دانش پژوهان، برگرفته از کانال تلگرامی خبرگزاری انا، t.m/erfanews

صاعدی، فریدا، روانشناسی تبلیغات، روابط عمومی، شماره ۱۱، تیر ۱۳۷۷

طاهری، محمد علی، انسان از منظری دیگر، نسخه اینترنتی، بی جا، بی تا- ۱

-----، انسان و معرفت، نسخه اینترنتی، بی جا، بی تا- ۲

-----، پیش انسان، نسخه اینترنتی، بی جا، بی تا- ۳

مقایسه تحلیلی - تطبیقی نحوه بهره‌برداری عرفان حلقه و اشو ... ۱۳۷

----- حلقه افسون و افسانه نیست، نسخه اینترنتی، بی جا، بی تا - ۴، گرفته شده از کانال تلگرامی کتابخانه عرفان حلقه

----- عرفان کیهانی، دفتر اول، انتشارات عرفان حلقه، تهران: ۱۳۹۱

----- عرفانی کیهانی، انتشارات اندیشه ماندگار، قم: ۱۳۸۴

----- چند مقاله، انتشارات گریگور تاتانسی، ارمنستان: ۲۰۱۱.

طیب طاهر، آرمین، شناسایی شیوه‌های تبلیغ عرفان‌های نوظهور در رسانه‌های اجتماعی مجازی (مطالعه موردی فیس بوک)، به نقل از یکتا، ۱۳۹۵

کوک، گای، گفتمان تبلیغات، ترجمه زینب محم ابراهیمی، رسانه، شماره ۳۴، تابستان ۱۳۷۷
مستند فرقه‌های سری، کاری از اسماعیل حاج‌حیدری

مستند نجات از حلقه، تهیه شده در شبکه ولایت، به همت دکتر حمیدرضا مظاهری سیف

مشکانی سبزواری، عبدالحسین، فرجام من و تو، انتشارات صهبای یقین، قم: ۱۳۹۱

.....، سودای دینداری، انتشارات صهبای یقین، قم، ۱۳۹۱

مظاهری سیف، حمیدرضا، شریفی دوست، حمزه، کیانی، محمد حسین، آسیب‌شناسی عرفان‌های نوظهور، انتشارات صهبای یقین، قم: ۱۳۹۱.

مقدس، اعظم، فضای مجازی و حقیقتی تاریخی درآمدی بر تعامل دین و فضای مجازی، اولین کنفرانس بین‌المللی ظرفیت‌شناسی و تاثیر گذاری فضای مجازی در ارتقای آموزش‌های دینی، ۱۳۹۶.

هالن، هارلی راهنمای جامع اینترنت، ترجمه محمدرضا آیت‌الله زاده شیرازی انتشارات کانون نشر علوم، تهران: ۱۳۷۶

مصاحبه‌ها

مصاحبه شماره ۱: مصاحبه با خانمی ۴۰ ساله که به منظور درمان آسم وارد این عرفان شده است.

مصاحبه شماره ۲: مصاحبه با آقای ۳۵ ساله که به دعوت آشنایان با این عرفان آشنا ده است.

مصاحبه شماره ۳: مصاحبه با خانمی ۲۸ ساله که مدتی به عرفان حلقه گرایش داشته است.

مصاحبه شماره ۴: مصاحبه با دکتر حمیدرضا مظاهری سیف، مدیر موسسه بهداشت معنوی.

مصاحبه شماره ۵: مصاحبه با دکتر شمشیری رییس انجمن نجات از حلقه.

مصاحبه شماره ۶: مصاحبه با خانمی ۳۰ ساله که عضو گروه حلقه است.

سایت‌ها

آن دیجیتال، تعداد کاربران تلگرام در ایران چقدر است؟، ondigital.ir

باشگاه خبرنگاران جوان، آمار کاربران اینستاگرام در ایران و جهان، تاریخ مراجعه ۹۸/۱۲/۲۵،

www.yjc.ir

پایگاه سواد رسانه، مفهوم فضای مجازی در اصطلاح، تاریخ مراجعه، ۹۹/۱/۶، savadresane.ir

پیج اینستاگرام حلقه [erfane-halghe](https://www.instagram.com/erfane-halghe)

پیج اینستاگرام حلقه Erfanehalghe-org

پیج اینستاگرام حلقه Erfanekeyhani

پیج اینستاگرام حلقه Erfane.halghe

پیج اینستاگرام حلقه amoozeshmajazi

پیج اینستاگرام حلقه Erfane.halqe

پیج اینستاگرام حلقه -Mohammad.ali.taheri-

پیج اینستاگرام اشو، osho-iran

پیج اینستاگرام اشو، #اشو

پیج اینستاگرام اشو، -osho- osho-

پیج اینستاگرام اشو، oshoiran

پیج اینستاگرام اشو، osho-mistik

خبرگزاری با اقتصاد، تعداد کاربران اینستاگرام در ایرانو جهان چقدر است، تاریخ مراجعه
www.baeghtesad.com، ۹۸/۱۲/۲۴

خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، تاریخ مراجعه ۹۸/۱۲/۲۵، تعداد کاربران تلگرام و پیام‌رسان‌های
داخلی چقدر است؟، www.irna.ir

سایت رسمی اشو، osho.com

سایت رسمی آموزش مجازی عرفان حلقه، amoozeshmajazi. Com

سایت رسمی عرفان حلقه، erfanehalgheh.com

سایت عرفان کیهانی، www.mataheri.com

عرفان حلقه در یوتیوب m.youtube.com

عرفان حلقه در فیس بوک، m.facebook.com

کانال تلگرامی گزارش فرادمانگران @Gozaresh-faradarmangaran

کانال تلگرامی عرفان اشو-عصیان اشو t.me/erfaneosho تاریخ مراجعه ۹۸/۶/۶

کانال تلگرامی موسسه راهبردی دیده‌بان t.me/didehbancenter

کانال تلگرامی مدرسه عرفان حلقه @EHbooks

کانال تلگرامی فرادرمانی و امانتداری t.me/Amanatdari

کانال تلگرامی شیطان پرستی، کتابها، کابالا، آموزش جن‌گیری

کانال تلگرامی صدای محمد علی طاهری t.me/ostadTaheriVoice

کانال تلگرامی خبرگزاری عرفان (ENA) t.me/erfanews

کانال تلگرامی پاسخ به شبهات عرفان حلقه T.me/eHalghe

مقایسه تحلیلی - تطبیقی نحوه بهره‌برداری عرفان حلقه و اشو ... ۱۳۹

کانال تلگرامی نقد عرفان‌های کاذب @naghdeerfan

کانال تلگرامی نقد عرفان‌های کاذب @erfankazeb

کانال تلگرامی عکس نگار t.me/AxNegarr

کانال تلگرامی اشو، tme/oshohagwan

کانال ماهواره‌ای عرفان حلقه، erfanhalghehtv

مجله آلامتو، تاریخ مراجعه، ۹۸/۱۲/۲۵، کتاب‌های الکترونیکی یا چاپی، مزایا و معایب. Alameto.com

مشرق نیوز، آمار دقیق کاربران ایرانی، www.mashreghnews.ir

وب سایت نجات از حلقه، www.nejatazhalghe.ir

Antony D Andrea, Global Nomads, first published 2007.

B. URBAN, HUGH, Zorba the Buddha: The Body, Sacred Space, and Late Capitalism in the Osho International Meditation Resort, Ohio State University: 2013

b.clarke, peter, encyclopedia of new religious movements, First published by Routledge Canada: 2006

Carol RUDERT, "She's an All-in-One Guru": Devotion to a 21st century Mystic, Syracuse University, 2017

First published 2005 by Routledge, Park Square, Milton Park, Abingdon, Selling Spirituality, The silent takeover of religion Oxfordshire, 2005

uprety M.A, Amir, Tuhid Kamal (Rajneesh Movement in Nepal: Religious Entrepreneurship and the Effect on Young Generations), Anthropology of Religion in SOUTH Aia, winter TERM 2017

Wilson, Bryan, cresswell, Jamic, New Religious Movements, Routledge, London and New York 1999